

Otuz Üçüncü Söz'ün Otuz Birinci Pencere'sini izah eder misiniz?

"Otuz Birinci Pencere"

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ - وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا [“Muhakkak ki biz insanı en güzel bir şekilde yarattık.” (Tîn, 95/4); أَفَلَا] تَبْصُرُونَ “Kesin olarak iman edenler için yeryüzünde ve kendi nefislerinde nice deliller vardır. Hâlâ görmez misiniz?” (Zâriyât, 51/20-21)].

"Şu Pencere insan penceresidir ve enfüsîdir. Ve enfüsî cihetinde şu pencerenin tafsilâtını binler muhakkıkîn-i evliyanın mufassal kitaplarına havale ederek, yalnız feyz-i Kur'ân'dan aldığımız birkaç esasa işaret ederiz. Şöyle ki:"

"On Birinci Sözde beyan edildiği gibi, insan öyle bir nüsha-i câmiadır ki, Cenâb-ı Hak, bütün esmâsını, insanın nefsiyle insana ihsas ediyor. Tafsilâtını başka Sözlere havale edip yalnız Üç Noktayı göstereceğiz."

"BİRİNCİ NOKTA: İnsan, üç cihetle esmâ-i İlâhiyeye bir âyinedir."

"Birinci vecih: Gecede zulümat nasıl nuru gösterir. Öyle de insan, zaaf ve acziyle, fakr ve hâcâtıyla, naks ve kusuruyla bir Kadîr-i Zülcelâlin kudretini, kuvvetini, gınâsını, rahmetini bildiriyor ve hâkezâ, pek çok evsâf-ı İlâhiyeye bu suretle âyinedarlık ediyor. Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz zaafında, hadsiz a'dâsına karşı bir nokta-i istinad aramakla, vicdan daima Vâcibü'l-Vücuda bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcâtı içinde, nihayetsiz maksatlara karşı bir nokta-i istimdad aramaya mecbur olduğundan, vicdan daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîmin dergâhına dayanır. Dua ile el açar. Demek her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdad cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîmin bârgâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir."

"İkinci vecih âyinedarlık ise: İnsana verilen nûmuneler nev'inden cüz'î ilim, kudret, basar, sem', mâlikiyet, hâkimiyet gibi cüz'iyatla, Kâinat Mâlikinin ilmine ve kudretine, basarına, sem'ine, hâkimiyet-i rububiyetine âyinedarlık eder, onları anlar, bildirir. Meselâ, 'Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum. Öyle de şu koca kâinat sarayının bir ustası var. O usta onu bilir, görür, yapar, idare eder,' ve hâkezâ..."

"Üçüncü vecih âyinedarlık ise: İnsan, üstünde nakışları görünen esmâ-i İlâhiyeye âyinedarlık eder. Otuz İkinci Sözün Üçüncü Mevkîfının başında bir nebze izah edilen insanın mahiyet-i câmiyasında nakışları zâhir olan yetmişden ziyade esmâ vardır. Meselâ, yaratılışından *Sâni, Hâlık* ismini ve hüsn-ü takviminden *Rahmân ve Rahîm* isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden *Kerîm, Lâtif* isimlerini ve hâkezâ, bütün âzâ ve âlâtıyla, cihazat ve cevahiyle, letâif ve mâneviyâtıyla, havas ve hissiyatıyla ayrı ayrı esmânın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor. Demek nasıl esmâda bir İsm-i Âzam var; öyle de o esmânın nukuşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır."

"Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku. Yoksa hayvan ve câmid hükmünde insan olmak ihtimali var."(1)

İnsan kâinatın küçültülmüş bir numunesi ve modelidir. Kâinat küçülse insan, insan büyütülse kâinat olur. Kâinatta azametli ve büyük yazılmış tevhit hakikatleri, insanın mahiyetinde küçük ve okunaklı bir şekilde yazılmıştır. Bu hususta kâinat ile insan müsavidir, fark sadece kemiyettedir, yani boyut ve hacimdedir.

"... mahiyet-i insaniye, şu kâinatın bir misal-i musağğarı olduğundan, âdetâ âlemde ne varsa insanda nümunesi vardır."(2)

İnsanı kâinat kadar geniş yapan şey ise; insanın fitratına konulan istidat ve duygulardır. İnsanın mahiyetinde herbir alem ile irtibat kuracak cihaz ve duygular vardır. İnsanın her bir cihazı ve duygusu bir aleme açılan bir penceredir, insan bu duygu penceresi ile o alemi seyrederek ve o alemle iletişim kurar.

Mesela; **göz bir penceredir**, mubsırat alemine açılır; **kulak bir penceredir**, sesler alemine işitir; **dokunma duygusu bir penceredir**, cismani alemlere açılır; **hayal kuvveti bir penceredir**, misal alemleri ile irtibat kurar, **ruh bir menfezdür**; ruhlar alemine açılır, **kalp** aşk ve muhabbet dünyasının kapısıdır, **akıl** hikmetli mevcudat aleminin mütefekkir bir mütalaacısıdır, buna benzer binlerce **his ve duygular** insanın geniş mahiyetinde mevcuttur ve her birisi bir alem ile irtibatlıdır.

İnsanın mahiyetinin genişliğinin ikinci önemli sebebi; istidat ve kabiliyet noktasında nihayetsiz donanıma sahip olmasıdır. İnsanın birçok duygu ve kuvvelerine sınır konulmadığı için, insanda terakki ve tedenni nihayetsiz oluyor. Bir insan Allah ile muhatap olup, onun huzuruna çıkacak kadar inbisat da eder, aynı insan hayvandan

yüz derece aşağı adi bir mahluk da olabilir.

İnsan ayrıca mahlukat içinde, Allah'ın bütün isim ve sıfatlarını tartıp ölçecek geniş mahiyete sahip tek mahluktur. İnsan sahip olmuş olduğu his ve cihazlar sayesinde, Allah'ın bütün isimlerini tartıp ölçebilir.

Mesela; midenin açlık hissi ile **Rezzak** ismini, tat alma duyusu ile Allah'ın **Kerem** ve **Muhsin** ismini, cüzi iradesi ile Allah'ın külli irade sıfatını, cüzi ilmi ile Allah'ın sonsuz ilim sıfatını bilebilir. Demek insanın mahiyetindeki her bir cihaz ve duygu, aynı zamanda Allah'ın isimlerine açılan birer kapı birer pencere hükmündedir.

Ayrıca Allah'ın bütün isim ve sıfatları, insanın mahiyetinde nakışlar suretinde tecelli etmiştir. Allah'ın isimlerinin hayatın üstünde nakış suretinde tecellisi kıyası ve farazi değil, hakiki ve kaynamak suretindedir. Yani tabiri yerinde ise; maddi ve işlemek noktasında bir tecellidir. Diğer iki tecelli tarzı daha çok kıyas ve farazi bir şekildedir. Malum, kıyas ve farazilik mevhum bir şeydir; nakış ise hakiki bir işlemek ve tecelli etmektir.

Mesela; insanın simasındaki göz; Allah'ın **Basar** sıfatının bir tecellisidir; kulak, **Sem** sıfatının bir yansımasıdır; konuşma mahalli olan dil, **Kelam** sıfatının bir cilvesidir; yüzdeki tasvir ve çizim, **Musavvir** isminin bir tecellisidir; hayata lazım olan rızkın gönderilmesi ve bedeninin ve bedende çalışan hücrelerin beslenmesi, **Rezzak** isminin nakışları ve tecellileridir.

Bu isimler gibi, Allah'ın bütün isimleri insan mahiyetinde nakış suretinde, yani maddi ve hakiki bir tecelli ile cilvelerini göstermiştir. Bu nakışların ve tecellilerin hepsi kaynakları hükmünde olan isimlere açılan birer pencereler hükmündedir. İnsan bu pencereler vasıtası ile Allah'ın isim ve sıfatlarına intikal ederler ve idrakine ererler.

"İKİNCİ NOKTA: Mühim bir sırr-ı ehadiyete işaret eder. Şöyle ki:"

"İnsanın nasıl ruhu bütün cesedine öyle bir münasebeti var ki, bütün âzâsını ve eczasını birbirine yardım ettirir. Yani, irade-i İlâhiye cilvesi olan evâmîr-i tekvîniye ve o evâmirden vücud-u hâricî giydirilmiş bir kanun-u emrî ve lâtife-i Rabbâniye olan ruh, onların idaresinde, onların mânevî seslerini hissetmesinde ve hâcatlarını görmesinde birbirine mâni olmaz, ruhu şaşırtmaz. Ruha nisbeten uzak, yakın, bir hükmünde; birbirine perde olmaz. İsterse çoğunu birinin imdadına yetiştirir. İsterse bedeninin her cüz'ü ile bilebilir, hissedebilir, idare edebilir. Hattâ, çok nuraniyet kesb etmişse, herbir cüz'ü ile görebilir ve işitebilir.

"Öyle de, عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمُ Cenâb-ı Hakkın, madem Onun bir kanun-u emri olan ruh, küçük bir âlem olan insan cisminde ve âzâsında bu vaziyeti gösteriyor. Elbette, âlem-i ekber olan kâinatta, o Zât-ı

Vâcibü'l-Vücutun irade-i külliyesine ve kudret-i mutlakasına, hadsiz fiiller, hadsiz sadâlar, hadsiz dualar, hadsiz işler, hiçbir cihette Ona ağır gelmez, birbirine mâni olmaz, o Hâlık-ı Zülcelâli meşgul etmez, şaşırtmaz. Bütününü birden görür, bütün sesleri birden işitir. Yakın, uzak birdir. İsterse bütününü birinin imdadına gönderir. Herşey ile herşeyi görebilir, seslerini işitebilir. Ve herşey ile herşeyi bilir, ve hâkezâ..."(3)

Ruhun beden üzerindeki tasarruf ve tedbiri; Allah'ın kâinat üzerindeki tasarrufunun ve tedbirinin anlaşılmasında önemli ve somut bir temsildir. Üstat bu temsil ile, Allah'ın tek ve yekta olmasına karşın, milyarlarca fiil ve icraatları aynı anda ve şaşırmadan nasıl yapabildiğini akla yaklaştırmak için ruh ve beden ilişkisini bize gösteriyor.

Ruh, insan bedeni üzerinde tam bir tasarruf sahibidir. Bedenin bütün aza ve hücrelerinin tedbir ve idaresi ruhun elindedir. **Ruh,** milyonlarca hücre ve azaları tedbir ederken hiç şaşırmıyor ve yanılmıyor. Bir iş bir işine mani olmuyor. Bütün beden azalarını birbirinin yardımına ve imdadına gönderiyor. **Ruh,** tek ve yekta olmasına rağmen, beden her yerinde aynı anda hazır ve nazır olabilir. Bir aza ile ilgili iken diğerlerini ihmal etmez. Bir aza ya da hücre ruhu kendi ile meşgul edip diğerlerinden alıkoyamaz. Ruh için beden ayak tırnaklarını tedbir etmekle baştaki saçları idare etmek arasında fark yoktur.

İşte mahluk olan ruh, böyle harika bir şekilde beden üzerinde tedbir ve tasarruf edebiliyor ise, mahlukattan ve maddeden münezze olan ve sıfatları ezeli ve ebedi olan Allah, neden bütün kâinatı tedbir ve idare edemesin deyip, akli somut örnekler ile ikna ediyor. Allah'ın basit bir mahluku böyle olursa, Allah nasıl olur düşünmek lazımdır. Burada temsildeki beden kâinat oluyor, ruh ise Allah'ın kâinat üzerindeki tedbir ve idaresi anlamında olan Rububiyeti temsil ediyor.

"ÜÇÜNCÜ NOKTA: Hayatın pek mühim bir mahiyeti ve ehemmiyetli bir vazifesi var. Fakat o bahis, Hayat Penceresinde ve Yirminci Mektubun Sekizinci Kelimesinde tafsili geçtiğinden, ona havale edip yalnız bunu ihtar ederiz ki:"

"Hayatta hissiyat suretinde kaynayan memzuç nakışlar, pek çok esmâ ve şuûnât-ı zâtiyeye işaret eder, gayet parlak bir surette Hayy-ı Kayyûmun şuûnât-ı zâtiyesine âyinedarlık eder. Şu sırrın izahı, Allah'ı tanımayanlara ve daha tam tasdik etmeyenlere karşı zamanı olmadığından, kapıyı kapıyoruz."(4)

Hayatın üstündeki sayısız nakışlar ve ince işlemler, hayattan kaynaklı duygu ve cihazlardır. Hayat sahibi birisi bu cihaz ve duygular sayesinde bütün kâinat ile ilgi ve alaka kurabiliyor. Bu cihaz ve duyguların her birisi Allah'ın isimlerine açılan birer pencereler hükmündedir. İnsan bu cihaz ve duygular pencereleri ile Allah'ın isim ve sıfatlarını seyrediyor. Sair hayatsız mahluklarda bu cihaz ve duygular olmadığı için, insan gibi Allah'ın bütün isim ve sıfatlarına mazhar ve ayna olamıyor.

Mesela; bir dağ hayatsız olduğu için, ilgi ve alakası sadece oturduğu bölge ve bulunduğu mekandır. Ama dağdan küçük olan bir arı, hayat sayesinde bütün kâinat ve onun içindeki alemlerle ilgi ve alaka kurabiliyor. İşte arıyı dağdan azametli kılan şey, hayatın ince işlemleri ve nakışları hükmünde olan duygu ve cihazlardır. Bu mana insanda daha parlak ve daha geniş bir şekilde tecelli ediyor. İnsanın hayatının yanında şuurlu ve akla da sahip olması, hayatının nakış ve inceliklerini daha da genişlendiriyor, parlak hale getiriyor.

Mesela; göz görme işlemini hayat sayesinde yapıyor; Allah'ın basar sıfatına hem mazhar hem de nakış oluyor. Kulak işitme fiilini hayat ile icra ediyor, Allah'ın semi sıfatına nakıştır. Dil tatma eylemini hayat ile tadabiliyor, **Allah'ın Kerim ve Rahim** ismine aynekarlık ediyor. Akıl manalar alemini hayat ile seyrediyor, Hakim isminin manasına insanı ulaştırıyor. Mide rızık alemini hayat temelinde tadıyor ve **Rezzak** ismine güzel bir takvim oluyor vs.

İnsan mahiyetine takılmış bütün cihaz ve duyguların hepsi hayat enerjisi ile işleyen ve ondan kaynaklı gelen birer nakışlar, birer işaretler hükmündedir.

Özet olarak, nakıştan maksat, insanın mahiyetine yerleştirilmiş nihayetsiz duygu, cihaz ve kabiliyetlerdir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Otuz Üçüncü Söz, Otuz Birinci Pencere](#)

(2) bk. [age., Yirmi İkinci Söz.](#)

(3) bk. [Sözler, Otuz Üçüncü Söz, Otuz Birinci Pencere.](#)

(4) bk. [age.](#)